

ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ ЯК СУБ'ЄКТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ

Стаття присвячена актуальним проблемам профорієнтації учнівської молоді, можливостям вибору майбутньої професії. Проаналізовано сучасний стан профорієнтаційної роботи Донецького обласного центру зайнятості серед молоді й запропоновано заходи щодо вдосконалення діяльності центру зайнятості у сфері профорієнтації.

The article is devoted to actual problems of professional orientation of learning youth, opportunities of a choice of the future trade. In the article the modern condition professional orientation's works of the Donetsk regional centre of employment among youth is analyzed, actions for improvement of activity of the centre of employment in sphere of professional orientation are offered.

Ключові слова: центр зайнятості, система професійної орієнтації, програми професійної орієнтації, навчально-методичні кабінети.

Key words: the centre of employment, system of professional orientation, the program of professional orientation, educational methodical studies.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Забезпечити сприяння молоді у виборі професії, спеціальності, досягненні конкурентоспроможності призначена система професійної орієнтації. Нині профорієнтаційну роботу в Україні більш-менш організовано здійснює лише Державна служба зайнятості населення. Але епізодичні заходи з профорієнтації, до того ж, переважно інформаційні, не забезпечують молодим людям адекватного професійного самовизначення. Відсутність системи профорієнтації нерідко призводить до помилкового професійного вибору, що стає однією з причин низької продуктивності праці, професійних захворювань, травматизму, плинності кадрів, високого рівня безробіття, великої кількості нереалізованих обдарувань, здібностей.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Саме тому питання професійної орієнтації населення, насамперед молоді, набувають надзвичайної актуальності. Дослідженню проблем професійної орієнтації, діяльності Державної служби зайнятості населення у країні приділяють увагу багато науковців. Названим питанням певною мірою присвячені дослідження К. Бондарчук, В. Гладкової, Є. Клімова, Т. Кириченко, О. Козловського, Е. Лібанової, Ю. Маршавіна, І. Назімова, М. Пряжнікова, В. Рижкова, В. Савченка, В. Ткаченка, Б. Федоришина, М. Чистякова та ін. При цьому проблема профорієнтації молоді в контексті діяльності Державної служби зайнятості потребує додаткового дослідження.

Метою даної статті є оцінка діяльності центру зайнятості в сфері профорієнтації молоді, визначення проблем профорієнтаційної роботи та розроблення пропозицій щодо вдосконалення діяльності центру зайнятості.

Вибір професії – складний процес. Найважливішими мотивами вибору професії серед молоді є поради батьків і вплив найближчого оточення, відповідність професії здібностям, престижність та перспективність професії, а також бажання багато заробляти. Аналізуючи це, можна дійти до висновків: варто проводити інформаційну та роз'яснювальну роботу з проблем професійного самовизначення, про стан та перспективи розвитку ринку праці, дефіцитні й надлишкові професії на ньому серед батьків і найближчих людей у сім'ї [1, 26].

Відсутність чіткої маркетингової стратегії на ринку освітніх послуг та ринку праці орієнтує підготовку фахівців не на потреби економіки, а на ажіотажний попит

молоді на певні спеціальності, створюючи, насамперед, умови для зростання безробіття за окремими спеціальностями. На рис. 1 представлена структура випускників вищих навчальних закладів освіти, зареєстрованих у службі зайнятості у 2007 р. [2, 217].

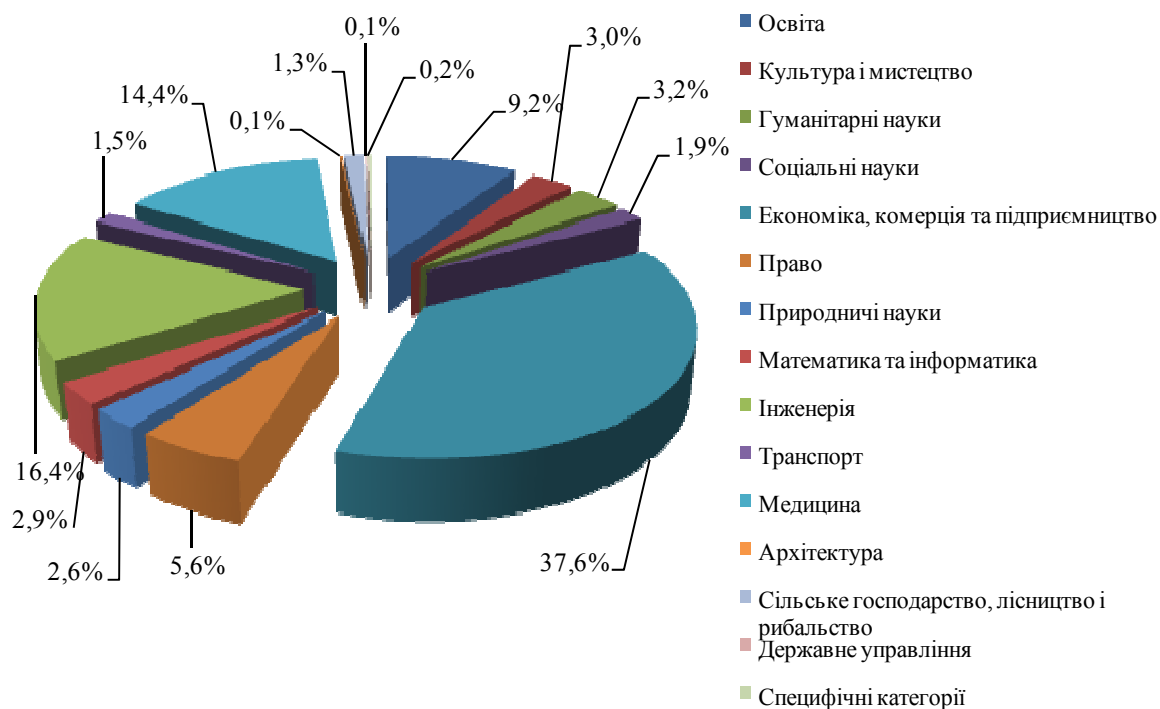

Рис. 1. Структура випускників вищих навчальних закладів освіти, зареєстрованих у службі зайнятості в 2007 р. (за напрямками підготовки, %).

Аналізуючи дані, відображені на рис.1, можна зробити висновки, що є прорахунки у профорієнтаційній роботі з молоддю, зокрема: у закладах освіти не проводять регулярну інформаційну та роз'яснювальну роботу з професійного самовизначення з урахуванням тенденцій розподілу кадрового потенціалу в регіонах, реальних потреб ринку праці та їх змін у перспективі, що підтверджує надлишок спеціалістів за напрямком підготовки економіка, комерція та підприємництво. Несподівано високий рівень безробіття серед інженерних та медичних спеціальностей, і це може свідчити про недостатній освітньо-кваліфікаційний рівень даних спеціалістів.

За такої складної ситуації на сучасному ринку праці регіональні центри зайнятості спроможні відіграти значну роль у створенні дієвої системи професійної орієнтації молоді на здобуття професій, в яких є потреби на ринку праці, забезпечення індивідуального підходу щодо надання профорієнтаційних послуг молодим громадянам.

У межах профорієнтаційної роботи Донецька обласна служба зайнятості постійно проводить такі заходи, як уроки вибору професій, професіографічні зустрічі, уроки реального трудового життя, дні кар'єри, профорієнтаційні семінари, ярмарки професій та послуг служби зайнятості, інформаційні дні, Дні відкритих дверей центрів зайнятості для випускників шкіл, презентації курсів навчання та інші (табл. 1).

Опираючись на цифри, представлені у табл. 1, можна зробити висновки, що у Донецькому обласному центрі зайнятості достатньо уваги приділяють переважно інформаційним профорієнтаційним заходам. Про це свідчить кількість інформаційних днів у школах, уроків вибору професії, ярмарків професій. Але, як бачимо, профорієнтаційну роботу недостатньо проводять за таким напрямком, як профконсультація. Це – негативний аспект у роботі центру зайнятості, бо профконсультація є одним із головних етапів у процесі вивчення і формування професійних інтересів та прийняття усвідомленого обґрунтованого рішення про вибір професії.

Спеціалісти з профорієнтації Донецької обласної служби зайнятості

систематично проводять не тільки різноманітні групові профорієнтаційні заходи для учнів, а й запроваджені у практику профорієнтаційної роботи заходи з батьками учнів. Так, у 2008 р. з батьками було проведено 302 заходи, в яких брали участь 7,4 тис. батьків; із працівниками освіти – 273, в учасників – 3,2 тис. осіб.

Таблиця 1

Групові та масові заходи з випускниками шкіл у 2008 р. [3, 10]

Назва заходу	Кількість заходів	Кількість учасників	Профінформаційні послуги	Тестування
Інформаційний день у школі	527	10953	10953	5163
Урок вибору професії	463	11752	11752	9239
Урок реального трудового життя	147	3894	3894	2677
Професіографічні зустрічі	160	3652	3652	2409
День центру зайнятості для випускників ЗОШ	89	3944	3944	2688
Ярмарок професій та послуг служби зайнятості для випускників шкіл	65	18949	17486	3251

Таким чином, комплексну профорієнтаційну роботу здійснюють у центрі зайнятості. Інформування учнів шкіл про світ професій, орієнтація випускників відповідно до потреб регіонального ринку праці відбуваються на різноманітних профорієнтаційних заходах. Але необхідні нові підходи до організації профорієнтаційної роботи, підвищення матеріально-технічної бази, оновлення науково-методичної літератури з профорієнтації.

Для вдосконалення діяльності центру зайнятості у сфері профорієнтації пропонуємо такі заходи (рис. 2).

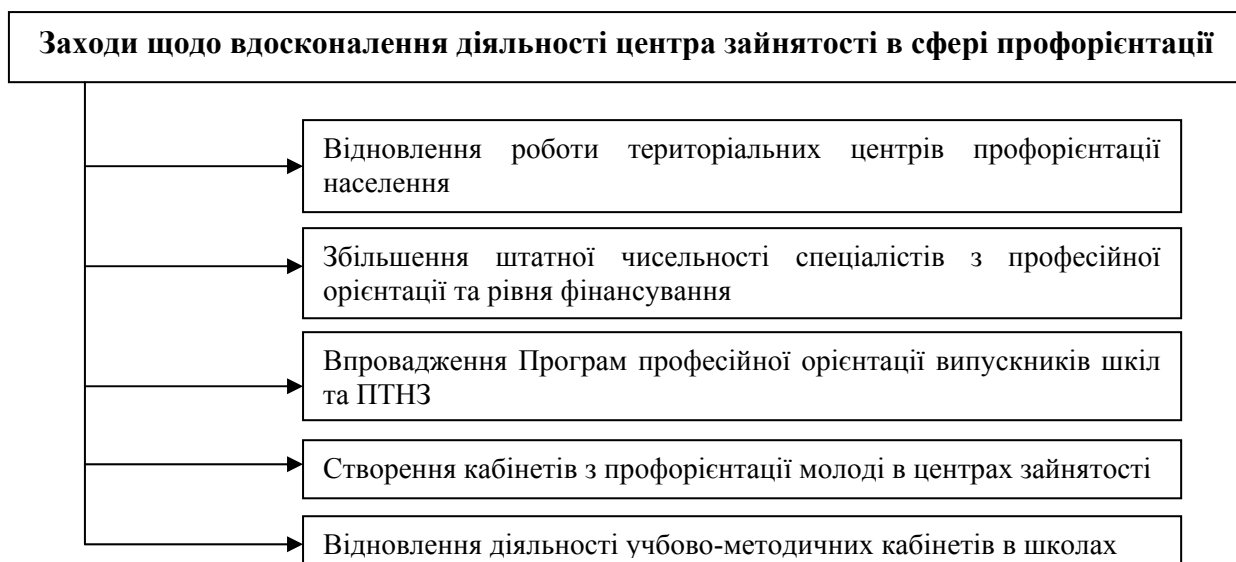

Рис. 2. Заходи щодо вдосконалення діяльності центру зайнятості у сфері профорієнтації молоді.

Для поліпшення профорієнтаційної роботи в основу діяльності центру зайнятості мають бути закладені наступні принципи:

– залежність форм профорієнтаційної роботи від етапів життєвого циклу – на кожному життєвому етапі пропонують такі форми профорієнтаційної роботи, які найкраще сприйматиме молодь з урахуванням вікових особливостей;

– наступність форм профорієнтаційної роботи – кожна з форм профорієнтації закономірно змінює іншу на різних етапах профорієнтаційної роботи та послідовно наближає учня до виваженого вибору професії;

– систематичність, періодичність профорієнтаційної роботи – профорієнтацію проводять постійно, систематично, і вона поступово наближає учнів до усвідомленого вибору професії;

– принцип науковості – використання досягнень науково-технічного прогресу для поліпшення профорієнтаційної роботи;

– територіально-галузевий принцип – здійснення роботи з молоддю з урахуванням потреб ринку праці в кадрах конкретного регіону чи галузі;

– єдність потреб роботодавців і напрямків підготовки кадрів у навчальних закладах – вивчення та зміна відповідно до потреб ринку праці та обсягів підготовки кадрів у закладах освіти.

Провідну роль у розвитку профорієнтаційної роботи до 1997 р. відігравали територіальні центри профорієнтації населення. Тут розробляли методичні рекомендації щодо профорієнтаційної роботи, проводили їх адаптацію. Поліпшувалося матеріально-технічне підґрунтя, підвищувався рівень кваліфікації спеціалістів. Це давало змогу розробляти й видавати професіографічні матеріали, готувати довідники навчальних закладів, апробувати методики. Головна причина ліквідації старих центрів – зниження рівня фінансування системи служби зайнятості через поглиблення соціально-економічної кризи. Але нині нашій державі вкрай потрібне відновлення діяльності територіальних центрів профорієнтації для поліпшення матеріально-технічного, науково-методичного забезпечення профорієнтаційної роботи.

Із метою професійного самовизначення молоді спеціалістам відділу організації профорієнтації необхідно постійно впроваджувати в практику Програми профорієнтаційної роботи з випускниками загальноосвітніх шкіл, наприклад: «Профорієнтація – запорука успіху в майбутньому», «Профорієнтація – шлях до майбутніх перемог», «Допоможемо молоді з вибором майбутньої професії» тощо.

У межах Програм профорієнтаційної роботи з випускниками загальноосвітніх шкіл запропоновано наступні заходи: широка інформаційно-роз'яснювальна робота з орієнтації випускників шкіл на вибір професії, підвищення інтересу до робочих професій через ЗМІ; організація і проведення екскурс-тренінгів для випускних класів, відпрацьовування навичок, необхідних для працевлаштування; здійснення профорієнтаційної роботи з учнями та батьками шляхом виступів на класних і батьківських зборах; аналіз молодіжного ринку праці; організація роботи комп'ютерних класів для молоді в центрах зайнятості тощо.

Із метою розширення кола молодих клієнтів центрів зайнятості, розвитку профорієнтаційної роботи серед молоді рекомендовано створення у центрах зайнятості кабінетів із комп'ютерами, під'єднаними до мережі Інтернет. Доцільно також створити одне або кілька комп'ютеризованих робочих місць для самостійної роботи молодих людей із метою професійного самовизначення і самопізнання, об'єктивної самооцінки індивідуальних особливостей, зіставлення особистісних професійних якостей та можливостей із вимогами, необхідними для набуття тієї чи іншої професії, та кон'юнктуру ринку праці.

Враховуючи досвід колишнього СРСР, для систематичної роботи з учнями з підготовки їх до свідомого вибору професії, з батьками, а також для методичної допомоги вчителям, працівникам підприємств у профорієнтаційній роботі центрам зайнятості запропоновано створювати в школах навчально-методичні кабінети профорієнтації.

Завданнями діяльності кабінету мають бути: інформування учнів про різні галузі народного господарства країни, ознайомлення з професіями; виявлення і розвиток професійних інтересів, схильностей, придатності учнів до певних видів трудової діяльності, формування в школярів професійних намірів, що відповідають

психофізіологічним якостям особистості й враховують потреби суспільства в кадрах; організація педагогічних консультацій для учнів із питань вибору професії, працевлаштування; робота з батьками (лекції, зустрічі, індивідуальні консультації); зв'язок із трудовими колективами й громадськістю з питань профорієнтації школярів.

У кабінеті з профорієнтації мають бути матеріали на теми: «Що значить правильно вибрати професію», «Поради психолога» (матеріал про усвідомлення свого вибору професії, про розвиток інтересів і здібностей), «Куди піти вчитися» (відомості про навчальні заклади, умови прийому до них), а також професіограми, які оформляють на планшетах, у папках, спеціальних альбомах та ін.

Отже, лише за умови тісної співпраці Міністерства освіти і науки України та Державної служби зайнятості, створення спільної профорієнтаційної програми і при функціонуванні тих навчальних закладів, які готують конкурентоспроможних фахівців, котрі відповідають вимогам сучасних технологій, можлива ефективна профорієнтаційна робота і, як результат, стабілізація ситуації на ринку праці.

Запорукою ефективності організації та здійснення профорієнтаційної роботи серед учнівської молоді має стати налагодження плідної співпраці центрів зайнятості не тільки з навчальними закладами, а й із представниками інших зацікавлених організацій: структурних підрозділів місцевих держадміністрацій та органів місцевого самоврядування, кадрових агенцій, кадрових служб підприємств, центрів працевлаштування випускників ВНЗ тощо, а також із роботодавцями і батьками молодих людей.

Такий системний підхід дасть змогу надати молодим людям всебічну, своєчасну та кваліфіковану допомогу для прийняття виважених рішень, які стосуються вибору майбутньої професії, планування власної кар'єри і працевлаштування.

Література

- 1. Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання безробітних: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / Упоряд. В. Є. Скульська. – К.: ІПК ДСЗУ, 2006. – 311 с.*
- 2. Ринок праці України у 2007 році: Аналітично-статистичний збірник. – К.: ІПК ДСЗУ, 2008. – 299 с.*
- 3. Про стан роботи служби зайнятості Донецької області щодо організації професійної орієнтації (2008 р.): Звіт відділу організації профорієнтації Донецького обласного центру зайнятості. – 20 с.*